CHRYŚCIJANSKAJA DUMKA

BIEŁARUSKI ČASAPIS — VYCHODZIĆ TRY RAZY U MIESIAC: 1, 10 i 20.

№ 22 (206) Vilnia, 20 lipnia 1939 h. — Wilno, 20 lipca 1939 r. Hod XII

PRADVAJENNYJA PLANAVAŃNI

Kali ŭ 1914 hodzie vybuchnuła suśvietnaja vajna, Niamieččyna planavała raźbić Francyju, razhramić vialikuju Rasieju i stacca najmahutniejšaj u śviecie imperyjaj. Rasieja, uciahnuta ŭ vajnu źniačeŭku, planavała jšče dalej pašyryć svaje hranicy na Zachad i abniać svajej uładaj ;prytoki i vakolicy Čornaha Mora. Vajujučyja starony mieli prad saboj asabistyja plany, kab pieramahčy ličyli tolki na ŭłasnyja zbrojnyja siły i ab inšaj sile, jakaja-b suproć ichniaj voli zradziłasia i raźvivałasia, navat słuchać nie chacieli.

* * *

Praces rasšyrańnia hranic Rasiei zakončyŭsia ŭžo daŭna. Ad 1905 hodu kalaso historyi Rasiejskaj imperyi pačało krucicca advarotna. Vyzvolny ruch paniavolenych narodaŭ u zachodniaj Eŭropie pašyraŭsia i hłyboka ŭkaraniŭsia tak-ža i ŭ vialikaj turmie narodaŭ, jakaja ciapier vystupaje z palityčnym imiem SSSR.

* * *

Kali ŭ 1914 hodzie mieli svaje plany Niamieččyna z Rasiejaj, mieli svaje plany tajkom ad ich i ŭsie paniavolenyja narody, mieli svaje plany tak-ža i socyjalna-revalucyjnyja siły, što rychtavalisia da źniščeńnia źnienavidžanaha, brutalnaha, carska-dyktatarskaha ładu. U toj čas tvarec rasiejskaha balšavizmu Lenin znachodziŭsia na palityčnaj emihracyi ŭ Švajcaryi i ŭkładaŭ plany praviadzieńnia balšavickaj revalucyi ŭ Rasiei.

* * *

Pačataja z vialikimi planami suśvietnaja vajna končyłasia zapačatkavańniem razvału Rasiejskaj imperyi i razhromam niamieckaj mahutnaści. Pačali vystupać na arenu palityčnaha žyćcia paniavolenyja narody i budavać svoj niezaležny byt. Paŭstała Polšča, Čechasłavaččyna, Litva, Łatvija, Estonija, Finlandyja, abvieścili svaju niezaležnaść Ukraincy, Biełarusy i inšyja narody. Niekatoryja z hetych narodaŭ praces vyzvaleńnia zakončyli i navat nabralisia imperjalistyčnaha razhonu, a inšym hetaha pracesu zakončyć nie ŭdałosia, dyk pravodziać jaho dalej. Zakančeńniem suśvietnaj vajny była vialikaja rasiejskaja revalucyja, jakaja pryniaŭšy formu balšavizmu časova ŭstrymała dalejšy razvał Rasiejskaj imperyi i na dalej trymaje ŭ paniavoleńni Biełaruś, Ukrainu, Kaŭkaskija i inšyja narody.

* * *

Ad zakančeńnia suśvietnaj vajny da siańniašniaha dnia balšavickaja revalucyja strymlivaje naturalny razvoj dalejšaha razvału Rasiejskaj imperyi i pad novym palityčnym imiem SSSR navat planuje pašyrać jaje hranicy šlacham h. zv. suśvietnaje balšavickaje revalucyi. Za hety čas nanava ŭzrasła niamieckaja mahutnaść i pad ściaham nacyjanalnaha sacyjalizmu ŭznoŭ vystupiła na arenu baraćby za ŭładu ŭ Eŭropie, kab stacca najbolšaj mahutnaściaj na śviecie.

* * *

Ciapier Niamieččyna na supałku z Italijaj u Eŭropie i Japonijaj u Azii planuje raźbić Anhliju z Francyjaj, abniać svaim protektaratam bližejšyja susiednija narody, zaapiekavacca haspadarča i palityčna ŭsimi inšymi eŭrapejskimi narodami i hetak zavieści novy palityčny ład na śviecie.

Anhlija z Francyjaj, suproć hetkich planaŭ svaich biezpasrednych vorahaŭ, arhanizujuć navokał siabie zaporu z tych dziaržaŭ, jakim biezpasredna, abo pasredna pahražaje hetak uplanavanaja niamiecka-italjanskaja ekspansija, hvarantujučy im ichniuju niezaležnaść i starajučysia ŭtrymacca na dasiulešnim palityčnym stanoviščy. Z hetkaj metaj źviarnułasia Anhlija i da SSSR z prapazycyjaj zaklučyć anhielska-saviecka-francuski vajenna-palityčny sajuz. Ale SSSR u zaprapanavany sajuz nie śpiašycca. Vidać maje svaje asobnyja plany.

* * *

SSSR trymajučysia starych palityčnych tradycyjaŭ, rasiejska-imperyjalistyčnaj i balšavicka-revalucyjnaj, maje svaje asobnyja plany: z adnaho boku planuje ŭklučyć u hranicy SSSR prybałtyckija dziaržavy, dy zamacavać svaju imperyju na Dalokim Uschodzie i Čornym Mory, a z druhoha boku — choča vykarystać vajnu dziela suśvietnaj balšavickaj revalucyi.

* * *

Razhladajučy sučasnyja miarkavańni dziaržaŭ, što rychtujucc

Biełaruskaja mowa ŭ światyniach

Nia treba doŭha Biełarusaŭ pierakonyvać ab tym, žto dla ich niarodnaja mova pa światyniach— heta mova nia zusim zrazumiełaja. Kožny Biełarus ab hetym dobra viedaje. Choćby chto z nas byŭ i najbolš vučonym i mohby havaryć ciapierašnim u nas kaścielnym, abo carkoŭnym jazykom, to j dla takoha čałavieka svoj rodny jazyk u światyniach bližejšy.A štož havaryć ab tych Biełarusach, jakija ŭ čužych movach vialikaj adukacyi nia majuć? Nam usim Biełarusam stydna, što my ŭ światyniach svaich nia možam karystać z svajej rodnaj movy.

Voś-ža nam treba bracca za dzieła, kab našu rodnuju movu zavodzić pa światyniach. U hetaj spravie nam parazumiecca treba z duchoŭnymi ŭładami. Nam taho čakać niečaha, što voś adnaho peŭnaha dnia my Biełarusy budzimsia j znachodzim pa našych światynich uviedzienuju našu rodnuju biełaruskuju movu. Hetaha nam peŭna nie dačakacca! Musimo pracavać. Naša rabota heta budzie doŭhaj i ciažkoj. Za hetu rabotu my ŭsie Biełarusy razam vaźmiemsia, i pravasłaŭnyja j kataliki. Heta havaru ja ŭ tym sensie, što Biełarusy pravasłaŭnyja j kataliki ŭ hetaj pracy pavinny hladzieć adny na druhich i adny ad druhich pavinny vučycca. Udasca, naprykład, pravasłaŭnym advajavać na hetym carkoŭnym froncie svaje biełaruskija pravy što da movy,—tady na ich budue i kataliki hladzieć i rabotu takuju jany pravodzić buduć u kaściele. I naadvarot, kali ŭdasca katalikom heta rabota dobra, tady j pravasłaŭnyja chaj damahajucca svaich pravoŭ u carkvie, tak, jak kataliki ŭ kaściele. Hetak nam za svaje pravy ŭ światyniach treba supolna zmahacca, až da kanca.

Ahulnyja sposaby hetakaha zmahańnia možna padać nastupnyja. Treba pisać deklaracyi za biełaruskuju movu ŭ światyniach i padavać ich svaim parafijalnym pastyram, abo adsyłać ich da svaich biskupaŭ. Kali biskupy pryjaždžajuć u našy parachvii, tady nam prasić ich treba svajej rodnaj movy ŭ światyniach. Hetyja spravy nam zakranać treba na zborkach našych viaskovych i ab ich havaryć nam treba pavažna, šyroka j razumna. Nam treba ŭ siamji svajej vyrabić ščyraje pažadańnie da rodnaj movy ŭ światyniach. Nam treba havaryć paciery pabiełarusku, vučycca katachizmu pabiełarusku j piajać biełaruskija relihijnyja pieśni.

U hetaj spravie nam hladzieć treba taksama j na druhija narody, jakija vajavali ŭžo za svaju movu pa światyniach. My viedajem, jak našy susiedzi Litoŭcy da bivalisia svaich pravoŭ u ich kaścielnym žyćci. Hetaha samaha pa światyniach ad Niemcaŭ damahalisia Čechi, a Słavaki ad Vuhraŭ. I my, Biełarusy, siahońnia ŭ taki pieryjad svajho žyćcia ŭchodzim, kali zrazumiejem patrebu ŭ światyniach svaich baranić svaju rodnuju movu.

V. D—a

Baćki Biełarusy! Vučycie svaich dziaciej čytać i pisać pabiełarusku!

ciapier da vajny i paraŭnoŭvajučy ich z miarkavańniami dziaržavaŭ— aficyjalnych učaśnikaŭ suśvietnaj vajny 1914 hodu, treba ścvierdzić, što jany ŭ sutnaści takija-ž samyja. Jak tahočasnyja, tak i ciapierašnija naskroś ehoistyčnyja j imperyjalistyčnyja. Ale-ž heta tolki miarkavańni — mryi sytych i majučych apetyt sycieć koštam inšych dziaržaŭ i narodaŭ. A što staniecca z takimi planavańniami, ciapier zhadać trudna!

АД. СТАНКЕВІЧ

ХРЫСЬЦІЯНСТВА [21)] І БЕЛАРУСКІ НАРОД

(У 950-ыя ўгодкі Хросту Беларусі: 988/9—1938/9)

XI

Адкуль узяліся Беларусы каталікі й лацінынікі

Беларусы лацінынікі на пачатку ў Беларусі Хрысьціянства. Беларусы лацінынікі ў беларуска-літоўскім пэрыядзе гісторыі Беларусі. Ягайла, Вітаўт і Беларусы лацінынікі. Рэфармацыя, Езуіты й Беларусы лацінынікі. Царкоўная Унія, расейская палітыка й Беларусы лацінынікі. Сучаснасьць і Беларусы лацінынікі.

Дагэтуль, гаворачы аб значэньні для Беларускага народу Хрысьціянства, бралі мы пад увагу сьпярша Праваслаўе, а пасьля Унію. Пры гэтым мы ўсьцяж напатыкаліся й на лацінскае Каталіцтва, якое так-жа паявілася ў сваім часе ў Беларусі й якое так-жа мела дадатні й на'т выдатны ўплыў на беларускую нацыянальнасьць. Мы на яго аж цяпер зварачваем увагу затым, што яно ў параўнаньні з Праваслаўем і Уніяй менш у Беларусі пашырылася й што яно найбольш пашырылася іменна пазьней іх, а нават пасьля. Аднак-жа лацінскае Каталіцтва ў Беларусі, асабліва ў апошніх трох стагодзьдзях — XVIII, XIX і XX, — у значнай меры было так-жа творывам і падпорай беларускай нацыянальнасьці. Дзеля гэтага затрымаемся цяпер крыху даўжэй над лацінскім Каталіцтвам у нас, дасьледжваючы, адкуль і калі яно ў нас узялося.

Хрысьціяне лацінскага абраду паявіліся ў Беларусі дужа рана, яшчэ тады, калі хрысьціянства было адзіным і непадзеленым, калі ў догматах яшчэ ня было ніякіх розьніцаў між усходам і захадам і калі розныя абрады — грэцкі, лацінскі й інш.—ня ўводзілі сярод хрысьціян ніякай духовай розьніцы. Праўда, усходнія славяне, а ў іх ліку й Беларусы, прымалі хрысьціянства масава ў абрадзе грэка-славянскім, але яны гэта рабілі затым, што Візанцыя была бліжэй і што ад яе, прадусім, яны й запазычалі культуру, а не затым, што абрад лацінскі для іх быў нейкім горшым і няхрысьціянскім. Ко-

Što pišuć hazety?

„Ab biełaruska - litoŭskich adnosinach“

„Беларускі Фронт“ (15.VII.39) drukuje pad hetakim zahałoŭkam artykuł, źmiest jakoha byccam praciah „pracy“ hazeciny *„Беларусь Працы,“* katoruju vydavaŭ i redahavaŭ ciapierašni vysoki polski čynoŭnik Siarhiej Saroka.

„Беларусь Працы“ adkryta pryznajučysia da polonofilstva „baraniła“ Biełarusaŭ ad Litoŭcaŭ i Ukraincaŭ. *„Беларускі Фронт“* pakulšto „baronić“ Biełarusaŭ tolki ad Litoŭcaŭ.

Słovam, planovaja j konsekventnaja palityka! Zamiest palemiki ŭ spravie hetaj palityčnaj planovaści, lepš pažartujem.

— Ci nia varta źviarnuć uvahu na niebiaśpieku dla Błełarusaŭ i z boku Łužyckich Serbaŭ?... Jany taksama niebiaśpiečnyja dla... Biełarusaŭ, jany taksama, jak i Litoŭcy, chočuć žyć poŭnym nacyjanalnym žyćciom!... A jak razrastucca j razaŭjucca, dyk mohuć razłamać hranicu j pryjšci ŭ redakcyju „Бел. Фронту.“

Ab supracoŭnictvie Niamieččyny z SSSR

Anhielskaja presa piša, što ŭ Niamieččynie adžyli plany Bismarka ab supracoŭnictvie z Rasiejaj. Dziela zapačatkavańnia hetaha supracoŭnictva, niamieckaha fašyzmu z rasiejskim balšavizmam, maje być pasrednicaj Baŭharyja. Pavodle apošnich hazetnych viestak, pajechała ŭžo ŭ Maskvu specyjalnaja niamieckaja handlova-haspadarčaja delehacyja j baŭharskaje haspadarča palityčnaje pradstaŭnictva. Prahrama saviecka-niamieckaha supracoŭnictva padrabiazna apracavana niamieckimi ministrami. Pavodle hetaj prahramy rasšyreńnie niamiecka-savieckaha handlu maje być pierachodnaj kładkaj da supracoŭnictva palityčnaha pamiž Niamieččynaj i SSSR.

Niamiecki zvarot da Čornaha Mora?

Zahraničnyja hazety pišuć, što Niamieččyna ciapier planuje pachod da Čornaha Mora. U hetaj spravie, pavodle tych-ža hazet, kancl. Hitler pytaŭsia ŭ svaich hienerałaŭ: kolki treba času, kab niamieckaja armija z dazvołu Vuhryi dajšła praz Rumyniju da Čornaha Mora? Hienerały adkazali, što na heta treba kala troch miesiacaŭ času j pajaśnili, što hety šlach niebiaśpiečny, bo tam z poŭnačy niamieckuju armiju atakavała-b polskaje j savieckaje vojska, a z druhoj starany — Tureččyna j anhielska-francuskaja flota z Čornaha Mora.

Praz pierahavory da novaha Miunchenu?

Anhielskija hazety pišuć, što ŭ spravie Hdanska nastupiła adpružańnie. Niamieččyna starajecca hdanskuju spravu ŭmiajscović i dajšci ŭ hetaj spravie da pierahavoraŭ z Polščaj. Tady Anhlija była-b dla Polščy daradčycaj (musić tak, jak dla Čechasłavaččyny) i nahladčycaj, kab Niamieččyna sapraŭdy mieła dobruju volu j namier ŭ pierahavorach.

I sapraŭdy. Niamieckaja presa raptoŭna pierastała pisać ab vajennaj niebiaśpiecy j vyśmiejvać „vajennuju psychozu“ na zachodzie, ćvierdziačy, što Niamieččyna j nia dumaje vyklikać zbrojnaha kanfliku z Polščaj za Hdansk.

Polski „Wieczór Warszawski“ adznačaje, što heta — sprava niamieckaje prapahandy j jana ŭžo viedamaja. Hetak niamieckija j nieniamieckija hazety pisali prad zaniaćciem Aŭstryi, Sudetaŭ i źniščeńniem Čechasłavaččyny.

Demanstracyja anhielska-francuskaha latunstva

Hazety padajuć, što Anhlija rychtuje demanstracyjny lot svajej pavietranaj floty nad Francyjaj, a Francuzy rychtujucca lotać nad Anhlijaj. Hetaj demanstracyjaj anhielska-francuskaha latunstva ma-

ратка гаворачы: нашы продкі прымалі хрысьціянства ў усходнім абрадзе, бо ён, дзякуючы геопалітычным, гістарычным і культурным абставінам, быў для іх бліжэйшы.

Вось-жа ў Беларусі даўна прад тым, як масава пашыралася ўсходняе хрысьціянства ў X ст., было ўжо й хрысьціянства лацінскае. Ішло яно са Скандынавіі, ад Варага-Русаў, дзе яно тады ўжо пашыралася значна, ішло з Нямеччыны, Польшчы, і з самога Рыму, з якімі валадары украінскіх і беларускіх княстваў агулам часта падтрымлівалі зносіны. Лацінства аднак у масы сьпярша не пранікала. Лаціньнікамі хрысьціянамі былі сьпярша ў нас толькі чужынцы-купцы, місіянары, а з часам са сваіх які баярын, ваяка-дружыньнік і інш.

Значна больш было пашырыўшыся ў Беларусі лацінскае хрысьціянства, ужо як Каталіцтва, пасьля падзелу яго, калі ўсход ад хрысьціянскага адзінства адыйшоў, — у XIII—XIV ст., за часаў Гедыміна й Альгерда. Але й цяпер такжа яно было пашырана бадай выключна сярод вышэйшых слаёў народу, да самых народных масаў яшчэ аднак не даходзячы. Так напр. у XII—XIII ст. ужо былі каталіцкія лацінскія касьцёлы ў Кіеве, Пераяславе, Смаленску, Полацку, Ноўгарадзе. Былі так-жа ў XIV ст. манастыры францішканаў у Полацку, Навагрудку й ў інш. мясцох, былі так-жа манастыры ў нас у гэтым часе й дамініканаў.

Аб тым, што ў час Гедыміна былі ўжо Беларусы каталікі, ведаем з наступнага. Гэты-ж самы Вялікі Князь Гедымін летам 1323 г. зьвярнуўся да нямецкіх францішканаў саксонскае правінцыі з просьбай прысляць у Вільню й Навагрудак для абслугі манастырскіх касьцёлаў чатырох духоўнікаў, якія ўмелі-б гаварыць і пабеларуску, такіх, якія ці «цяпер ёсьць і даўней былі».

Далейшае пашыраньне сярод Беларусаў лацінскага Каталіцтва, ужо сярод беларускіх народных масаў, адносіцца да часаў Ягайлы, калі ён хрысьціў Літву ў 1386 г. У гэтым часе, многія Беларусы, каб споўніць волю Вялікага Князя Ягайлы, пакідалі сваё хрысьціянства ўсходняе (Праваслаўе) й пераходзілі ў лацінства.

Аб хрышчэньні Літвы Ягайла выдаў у лацінскай мове дакумант, так званы ўнівэрсал,

Za abaronu j sužyććio słavianskich narodaŭ

Słavianskaja ideja, ci na Niemcaŭ puhała?...

Słavianskaja ideja — konsolidacyja Słavian — prajava nia novaja. Pahroza dla Słavian z boku Niemcaŭ — taksama źjavišča nie ciapierašniaje. Niamiecki „drang nach Osten“ pačaŭsia sotni hadoŭ tamu. Bitva pad Hrunvaldam i vialikaja vajna 1914—1918 h. śćviardžajuć ab spyniańni niamieckaha imperyjalizmu ŭ dalokaj i blizkaj minuŭŠčynie.

Słavianskaja ideja padśviedama zradziłasia pad naporam Niamieččyny ŭ pačatku XV stahodździa j dała adpor niamieckamu „drang nach Osten“ pad Hrunvaldam. Ad taho času da siańniašnich dzion hetu ideju silniejšyja słavianskija narody tasavali adnosna słabiejšych bratnich narodaŭ z vialikaj kryŭdaj dla apošnich. Adny ŭ imia słavianskaj idei „miačom i pažaram“ sabirali Słavian i nasilna „źlivali“ słavianskija ručajki ŭ adno „russkoje morie“, a druhija — prysvoiŭšy „kampleks vyššaści“ namahalisia j namahajucca „niaści“ Słavianam na ŭschod „zachodnia-eŭrapejskuju cyvilizacyju“. Paŭstavała baraćba miž Słavianami, z jakoj umieła karystali Niemcy j pašyrali svoj „drang nach Osten“. Kali hety niamiecki pachod na Słavian biezpasredna pahražaŭ „vaładarom“ słavianstva — adžyvała słavianskaje braterstva (adozva Mikałaja Mikałajeviča, kamandanta rasiejskaj zbrojnaj siły, da Polskaha narodu ŭ suśvietnaj vajnie) i pačynałasia idylija słavianskaj bratniaj lubovi. Kali-ž upadała niamieckaja mahutnaść i časova źnikała pahroza z boku Niamieččyny dla silniejšych słavianskich narodaŭ, — pačynałasia nanava „źlivańnie słavianskich ručajkoŭ u adno rasiejskaje mora“, a tak-ža nośbictva „zachodnia-eŭrapejskaj cyvilizacyi“ ŭ słabiejšyja słavianskija narody, jakija majuć svaju ŭschodnia-słavianskuju kulturu.

Takim čynam vialikaja, pryhožaja, uścia-ž aktualnaja j čystaja sama ŭ sabie słavianskaja ideja, jakaja pavinna skansalidavać usie słavianskija narody na płoščy adnosinaŭ *roŭnyja z roŭnymi, volnyja z volnymi* — staptana, niamiłaserna skryŭlena, padymanaja ŭ patrebie, jak puhała na Niemcaŭ.

Ciapier nanava ŭzrasła niamieckaja mahutnaść i svaim „drang nach Osten“ biezpasredna pahražaje ŭsiamu słavianstvu. Paŭstała hetaja pahroza jakraz tady, kali słavianskija narody ŭ baraćbie miž saboj dajšli da taho, što zhubili supolnyja žyćciovyja šlachi j ahulna-słavianskuju platformu, jakaja jość nieabchodnaj dziela supolnaj abarony ad niamieckaha „drang nach Osten“. Advažniejšyja padymajuć klič staroj słavianskaj idei i zaklikajuć usie słavianskija narody da konsolidacyi. Vodhuk hetaha kliču słaby. I zrazumieła, — bo jšče jon niavyrazny: nia viedama, ci heta staroje na Niemcaŭ puhała, ci sapraŭdnaja słavianskaja ideja, što stavić usie, biaz vyniatku, słavianskija narody na płoščy adnosinaŭ „roŭnyja z roŭnymi, volnyja z volnymi“?

My, Biełarusy, jak narod i jak Słavianie, słavianskuju ideju, jak ideju sužyćcia słavianskich narodaŭ, apiortaha na pryncypie „*volnyja z volnymi, roŭnyja z roŭnymi*“, uvažajem za našu, biełaruskuju ideju. A da taje „słavianskaje idei“, što padymałasia ŭžo, jak puhała na Niemcaŭ, jakaja razsłablaje Słavian i „skacierkaj ściele“ šlach niamieckamu „drang nach Osten“ — zajmajem stanovišča nia tolki krytyčnaje, ale rašuča nehatyŭnaje.

J. P.

juć być abniaty j ichnija sajuźniki. Hetki lot maje być i nad Polščaj.

Meta takoj demanstracyi zrazumiełaja: pakazać Niamieččynie, jak jana ŭ vypadku vajny moža być zaatakavana latunskimi siłami.

у якім ён між іншым кажа: «каб прычыніцца да ўзросту каталіцкай веры ў Літве й Русі, пастанаўляем, загадваем, абяцаем, прыракаем і на сьвятыя сакраманты прысягаем усе літоўскія народы, бяз розьніцы плоці й стану, што знаходзяцца ў Літве й Русі, да каталіцкай веры й да паслухмянасьці сьвятому Рымскаму Касьцёлу прывесьці, прыцягнуць, намовіць, ды больш таго — змусіць, калі-б да якой сэкты належылі». Далей, Вялікі Князь, каб новыя каталікі ня мелі перашкодаў у сваей веры, кажа: «выразна забараняем, каб ніхто з Літоўцаў абудвых плоцяў не жаніўся з Русінам так-жа абедзьвюх плоцяў прад тым, як выкажа сваю ўлегласьць Рымскаму Касьцёлу, а калі-б такое жанімства сталася, дык яго не разлучаць, але некаталіцкую старану да Каталіцтва, хоць-бы карай цялеснай, але давясьці трэба». Урэшце, у тым-жа ўнівэрсале Ягайла надае розныя прывілеі каталіцкім лацінскім касьцёлам, як у Вільні, так і па ўсім нашым краі. Гэткая воля Вялікага Князя значна прычынілася ў нашым краі да пашырэньня лацінскага Каталіцтва й сярод масаў Беларускага народу.

Гісторык Энэаш Сільвіюс, пазьнейшы папа Піус II, даведаўся, што Ягайла давёў да каталіцкай веры «розныя народы, галоўна народ Літоўскі й Рускі, першы ўвесь, а другога вялікую часьць, а гэта там, дзе той жыў сярод Літоўцаў, або ў суседзтве іх бліжэйшым, воддаль ад біскупстваў усходне-грэцкіх».

Кс. Я. Фіалэк кажа аб Ягайле, што ён «многа схізматыкаў прывёў да праўдзівае, якую й сам вызнаваў, веры». Гэта знача — праваслаўных Беларусаў прывёў да лацінскага Каталіцтва.

Значна так-жа пашыралася лацінства сярод Беларускага народу й за часаў Вітаўта Вялікага. Праўда, гэты мудры валадар асьцеражней з гэтым паступаў, чымся Ягайла: ён у ўнівэрсале сваім, выданым так-жа ў справе хрышчэньня Літоўцаў і Русінаў, кажа: «калі які Русін захоча па сваей волі хрысьціцца, дык няхай сабе хрысьціцца, а які ня хоча, няхай астаецца ў сваей веры». З гэтага відаць, што ён мякчэй адносіўся да Беларусаў праваслаўных і быў больш толеранцыйны, як Ягайла, але прынцыпова й ён тую-ж самую праводзіў палітыку, бо-ж і ён быў рашучым заходнікам і лацініні-

„Biełaja vajna“

Padhatoŭka da pieramohi

Ciapier ab vajnie havorać usie — mužčyny, žančyny j navat dzieci. Kali budzie vajna? Na hetaje pytańnie adkazać nia lohka. Moža budzie za hod, moža za miesiac i moža vybuchnuć u kožnaj chvilinie. Točna kažučy, dyk vajna jość, dy nie adna, bo „biełaja“ j sapraŭdnaja — „čyrvonaja“. Heta apošniaja adbyvajecca daloka ad nas: za siami harami, za siami rekami, jak havorycca ŭ bajcy. Usim viedama, što na Dalokim Uschodzie —u Kitaju ravuć harmaty, sakočuć kulamioty j ljecca kroŭ. Ale nie ab hetaj vajnie ciapier havorać i nazojliva dapytyvajucca: — kali budzie vajna? Usie chacieli-b viedać, ci takaja vajna budzie j kali pačniecca niedzie bližej. Tymčasam prachodzić miesiac za miesiacam i ŭ Eŭropie byccam spakojna j vajny niama. Ale ci sapraŭdy tak jość i navokał nas zusim spakojna? O, nie! Navokał nas, i to zusim bliska, zusim niespakojna. Voś niadaŭna źlikvidavany až try dziaržaŭnyja arhanizmy — zabrana Aŭstryja, razvalena Čechasłavaččyna j zachoplena Albanija. Dalej adabrana ad Litvy Kłajpeda j praciahnuta ruka pa Hdansk. Dy nia tolki pa Hdansk, bo pravodzicca abščupyvańnie, jak łažać prybałtyckija dziaržavy, jak mocna začynieny Bałkany j ahułam, ci krepkija fundamenty Anhlii, Francyi i S.S.S.R.

Hety vajenna-palityčny praces dyplomaty nazyvajuć „biełaj vajnoj“. Značycca niama sapraŭdnaj „čyrvonaj“ vajny, u jakoj rašajuć streły, hazy j pažary, a jość „biełaja vajna“,što palahaje nahaspadarčych kambinacyjach, zastrašyvańni j dyplomatyčnych vykruntasach, i, jak užo viedajem, źmianiaje jana palityčnuju kartu Eŭropy j stvaraje inšy mižnarodny ład. Pry hetym treba adznačyć, što j „biełaja vajna“ mataryjalna asłablaje vajujučyja dziaržavy, nia mienš ad sapraŭdnaje, „čyrvonaje vajny“. Bo i ŭ „biełaj vajnie“ trymajecca ŭ pastajanaj pahatovie vojska, dziaržavy štoraz bolš zbrojacca, ukraplajucca i ŭ napružańni trymajecca ŭ ich usio nutranoje žyćcio. A heta kaštuje vialikija sumy hrošaj, jakija dziaržavy dastajuć z pracy hramadzian. Z časam hetkija vydatki ŭzrastajuć da taho, što praca hramadzian nia zmoža ich zas pakoić. Tady prychodzić ahulnaje abiadnieńnie, a z hetym niezdavaleńnie i navat bunty nasielnictva. Niama sumlivu, što ŭ „biełaj vajnie“ mohuć pieramahać tolki tyja dziaržavy, što majuć vysoka raźvity promysieł, uparadkavanaje ziemlarobstva i adnalitaje nasielnictva, jakoje lubić i ŭłasnym žyćciom mieraje canu danaj dziaržavy. Takoje nasielnictva moža pieratryvać doŭhatryvały niedastatak i nia budzie buntavacca.

Vialikija eŭrapejskija dziaržavy, što prajšli pieramožcami ci pieramožanymi praz minułuju suśvietnuju vajnu, usimi siłami vyściera-hajucca „čyrvonaj vajny“ i biez naležnaj padhatoŭki da pieramohi pačynać jaje bajacca. Kožnaja z hetych dziaržaŭ, jak maha, zbroicca, ukraplajecca i robić zapasy na vypadak „čyrvonaj vajny“. A hetkaj padhatoŭcy j zapasu miery niama. Pry hetym nia mała jość takich dziaržaŭ, što majuć šmat nieachvočaha da abarony nasielnictva. Takija dziaržavy zmušany być na pahatovie dziela abarony i ŭnutry.

Apošnija padziei pakazvajuć vyrazna, jak narody hatoviacca da vajny. I heta zrazumieła. Bo žyćciovaje daśviedčańnie vykazała, jak horka sami siabie ašukivali tyja narody, što čakali vajny j sami da jaje ani da žyćcia pašla vajny nie hatavalisia.

Dyk niamožna j Biełarusam bieznadziejna čakać niejkaj pieramieny; treba pracavać samym nad saboj — hartavacca duchova i ŭzbahačyvacca kulturna. Historyja Biełaruskaha narodu nie začyniena — Jaho šlach napierad doŭhi.

p—k

кам. Ён дужа многа фундаваў касьцёлаў і манастыроў сярод беларускага насельніцтва, што, зразумела, прычынялася да далейшага пашыраньня ў нас лацінства, ды й сам факт фундаваньня лацінскіх касьцёлаў і манастыроў ужо дапускае сваім парадкам існаваньне лацінькікаў і іх рэлігійныя патрэбы. Каталіцкі лацінскі касьцёл за часаў Ягайлы й Вітаўта ўжо меў многа вызнавальнікаў ня толькі сярод вышэйшых слаёў-баяраў і магнатаў, але так-жа й сярод народных беларускіх масаў.

Наварот Беларусаў на лацінскае Каталіцтва адбываецца праз усё XV, XVI ст. і далей. У 1501 г. папа Аляксандар VI у бульлі да віленскага біскупа дае спосаб прынятку Беларусаў праваслаўных да Каталіцтва. Справа была ў тым, што у лаціньнікаў была нават думка аб няважнасьці праваслаўнага хросту й аб патрэбе хрышчэньня нанава праваслаўных, прыймаючы іх да Каталіцтва. Вось-жа на гэта папа ў гэнай бульлі між іншым рашуча забараняе аднаўленьне хрышчэньня людзей праваслаўнае веры, якія хочуць злучыцца з каталіцкім касьцёлам.

Палітыка навароту праваслаўных Беларусаў на лацінскае Каталіцтва яўна так-жа відаць і з актаў Городэльскай уніі ў 1413 г. Ягайла й Вітаўт, закрапіўшы унію літоўскіх, беларускіх і украінскіх зямель з Польшчай, пастанавілі, што ...«толькі тыя, якія належаць да каталіцкага касьцёла й якія прынялі польскія гэрбы князі й баяры Вял. Кн. Літ. маюць права карыстацца рознымі прывілеямі, якія існуюць у Польшчы, а так-жа займаць высокія пасады й атрымліваць розныя годнасьці могуць толькі тыя, якія паходзяць з родаў, прыняўшых лацінскую веру; так-жа сама ў дзяржаўную раду могуць быць дапушчаны толькі вызнавальнікі лацінства, а ніколі схізматыкі й іншыя няверныя». Ясна, што гэтакі закон адносна «схізматыкаў» (праваслаўных Беларусаў) дужа спрыяў пашырэньню лацінства ўжо ня толькі сярод народных беларускіх масаў, але, як бачым, прадусім сярод высокіх слаёў народу. Ведаем, што дзеля гэткіх законаў многія беларускія праваслаўныя князі й баяры пераходзілі ў лацінства, каб скарыстаць з розных грамадзкіх і дзяржаўных прывілеяў.

BIEŁARUSKAJA CHRONIKA

«Жураўліным Шляхам» — heta pieršy zbornik vieršaŭ Siarhieja Chmary, jaki nadoviačy nadrukavany ŭ Vilni i ŭžo pradajecca pa 50 hrošaŭ va ŭsich biełaruskich kniharniach.

Siarhiej Chmara viedamy ŭžo daŭno z tych jahonych vieršaŭ i artykułaŭ, što drukavalisia ŭ biełaruskaj presie. Chmara — heta adzin z mnohich biełaruskich pieśniaroŭ, jakija prajšoŭšy „chrost u viaskovaj harocie praz kraty, praz draty" ŭzyjšli na paetycki parnas. Chmara jšče małady čałaviek i choć „pražyŭ" u vastrozie j „Kartuskaj Biarozie" kala 9 hadoŭ, čujecca fizyčna i duchova krepkim, dyk možna spadziavacca, što napiša bolš.

Viečar biełaruskaje litaratury ŭ Sajuzie Polskich Litarataraŭ u Varšavie. 3.VII sioł. u Varšavie ŭ Sajuzie Polskich Litarataraŭ adbyŭsia viečar pryśviečany biełaruskaj litaratury. Viečar pačaŭ pramovaj staršynia polskich litarataraŭ, viedamy piśmieńnik F. Geotel, jaki vyraziŭ žal, što dasiul polskija litaratary nie paznajomilisia bližej z litaratarami biełaruskimi j ichniaj tvorčaściaj, a tak-ža vykazaŭ pažadańnie, kab stałasia heta ŭ najbližejšym časie. Referat ab biełaruskaj litaratury pračytaŭ Gińka. Paśla vystupaŭ Maksim Tank, katory napačatku pračytaŭ vierš J. Puščy da paetaŭ Uschodu i Zachodu, a dalej recytavaŭ svaje tvory pabiełarusku i ŭ pierakładzie na polski jazyk. Viečar hety, na jakim była źviernuta asablivaja ŭvaha na tvorčaść Maksima Tanka, vyklikaŭ siarod polskich litarataraŭ vialikaje zacikaŭleńnie.

Karta biełaruskaha jazyka. „Бел. Фронт" (№ 13 z 1.VII.39) nadrukavaŭ piśmo dr. J. Stankieviča, u jakim vyjaśniaje jon, što zahranicaj vydaŭ chtości „Kartu biełaruskaha jazyka pavodle dr. J. Stankieviča," adnak dr. J. St. u hetaj karcie bačyć roznyja niedachopy.

Treba adciemić, što hetaja karta źmiaščaje nia tolki ,,roznyja niedachopy,"ale j škodnuju biełaruskaj spravie jeraś. Jana ćvierdzić, što Mienščyna, Navahradčyna j Viciebščyna pad uzhladam jazykovym toje samaje, što Pskoŭščyna j pabiarežža Finskaj zatoki.

Škodnaść hetaj karty ŭ tym, što jana ŭ rasiejska-balšavickaj interpretacyi moža paćviardžać ciapierašniaje nachilańnie ŭ BSSR biełaruskaha jazyka da rasiejskaha. Balšaviki mohuć rabić navukovyja vyvady z dośledaŭ movy ŭ Pskoŭščynie i apirajučysia na hetaj karcie rusyfikavać biełaruski jazyk. Dyk naležała-b, kab dr. J. Stankievič bolš vyrazna vykazaŭ „niedachopy" hetaj karty, na jakoj padstupna vykarystana jaho imia.

Odpusk vysielencaŭ. Ks. Adam Stankievič i inž. Adolf Klimovič, vysielenyja na 5 hadoŭ z Vilni i Vilenščyny, ad ułady atrymali odpusk na pabyŭku ŭ Vilni i Vilenščynie: ks. Stankievič ad 1 da 15 lipnia, a inž. Klimovič ad 15 červienia da 5 žniŭnia sioł.

Biełarusy ŭ Varšaŭskaj Duchoŭnaj Seminaryi. Vysielenyja z Drui biełaruskija zakońniki klaštaru a.a. Marjanaŭ pasialilisia ŭ svaim klaštornym Domie na Bielanach. Biełaruskija maładyja zakońniki teolohičnyja studyi adbyvajuć u Varšaŭskaj Duch. Seminaryi. Sioleta zakońnik Anton Padziava paśviačany na subdyjakana.

Viesnavyja ŭstupnyja akzaminy ŭ Vil. Biel. Himnaziju. Sioleta viasnoj paśla ŭstupnych ekzaminaŭ pryniata ŭ I-uju klasu Vil. Biełaruskaj Himnazii 21 vučniaŭ. Kandydataŭ było 32. Tyja, što nie zdali akzaminaŭ viasnoj, mohuć ich zdavać uvosieni.

Tyja, da čyich ruk nie dachodzić „Chr. Dumka" z dadatkam „Zorka," niachaj biezadkładna składajuć na poščie „reklamacyju," a kali-b i heta nie pamahło, tady niachaj ab hetym paviedamlajuć redakcyju.

Dr. Jadviha i Stanisłaŭ Hrynkievičy 9)

Jak hadavać dziaciej na zdarovych i silnych ludziej

Pamieškańnie. Jak raślinam, tak i dzieciam važnaje, kab jany mieli jaknajbolš śviežaha pavietra. Vietryć izbu, u jakoj žyvuć ci ahułam daŭžej siadziać dzieci. Vietryć treba niezaležna ad taho, ci heta *ŭletku ci ŭzimku*. Zimoju adčyniać niekalki razoŭ na dzień fortačku ŭ vaknie, nie bajučysia taho, što ciapło ŭciače z chaty. Śviežaje, zdarovaje pavietra lepšaje j zdaraviejšaje dzieła zdaroŭja, čymsia dychać u smoradzie.

Asabliva važna, kab pravietryć pierad snom. U izbie kab nia było pyłu, pary j dymu.

Nie plavać u izbie na padłohu, dzieła taho, što sploŭki, u jakich znachodziacca časta vielmi zaraznyja bakteryi, mohuć vysachšy adnačasna z pyłam łučyć da dziciačaha arhanizmu j jaho zarazić.

Dziciačaja vopratka. Najčaściej na vioscy raspaŭsiudžany taki abyčaj, što ludzi pieramianiajuć chuścio tolki adzin raz na tydzień — u niadzielu,— zusim biaz rožnicy, ci jano bolš ci mienš papeckanaje. Treba pieramianiać chuścio tady, kali jano papeckanaje, niezaležna ad taho, ci heta adzin ci niekalki razoŭ na tydzień. Jašče horšy abyčaj, što pakidajuć dzicia šmat daŭžej chadzić u adnoj saročcy — „jano-ž nie pracuje." Ad hrazi na skury, ad miašanki pyłu z potam i łojam, dziakujučy zaŭsiody prysutnaj temperatury cieła, — mohuć źjavicca skurnyja chvaroby i nat zaviaducca vošy.

Kožnaje dzicia pavinna mieć na nač adumysłovuju načnuju saročku. Chuścio mienš tady peckajecca, a dziennaje chuścio za noč dobra praviетrycca.

Aprača saročki, dziaŭčaty j chłapcy pavinny apranvać spodnija nahavicy. Saročki j spodnija nahavicy treba šyć z pałatna lnianoha, a nikoli z voŭny. Voŭna horš myjecca, u joj lahčej zavodziacca vošy. Aprača taho, dzieci pryvykšy da ciopłaha chuścia robiacca mienš adpornymi, cieła ŭ ich bolš dalikatnaje j lahčej jany prastudžyvajucca.

Vierchniaja vopratka chaj budzie loznaju, vyhodnaju, šyrokaju, kab jana nidzie nia mulała cieła, kab vopratka henaja była z mocnaje materyi, adnačasna takoje, jakaja lohka myjecca.

U suviazi z hetym, nia možna šyć henaje vopratki tak, kab niedzie cieła było abcisnutaje, asabliva ŭ pajaśnicy pajasom, šniurkami, tasiomkami. Vierchnija nahavicy ŭ chłapcoŭ i spadnicy ŭ dziaŭčat nasić na šelkach, ci stanikach (zahrudnikach). Nahavicy j spadnicy šyć biaz kišeniaŭ, kab dzieci nie navučylisia trymać u ich ruki.

Šyju pakidać adkrytaju. Čaściej chvarejuć tyja dzieci, jakija zmałku nosiać vysokija kaŭniary, ab-

U Litoŭcaŭ

Niemcy palać knižki i zabirajuć ziamlu. U Kłajpedzkim Krai, u mnohich miajscoch, Niemcy publična palać litoŭskija knižki, a tak-ža prymusova vykuplajuć ad litoŭskich bujniejšych ziemleŭłaśnikaŭ ziemli j pieradajuć ich Niemcam.

Litoŭskija žurnalisty ŭ Vilni. 7.VII sioleta litoŭskija žurnalisty z Koŭny adviedali Vilniu j roznyja histaryčnyja miajscy Vilenščyny.

Ekskursija litoŭskich historykaŭ. Niadaŭna adviedali Vilniu j Vilenščynu litoŭskija historyki, likam 32 asoby, cikaviačysia pradusim roznymi histaryčnymi zabytkami.

Litoŭskija studenty z Vilni vyjechali ŭ Koŭnu. 12.VII sioleta Litoŭcy studenty USB na čale z svaim apiakunom-kurataram praf. Rudnickim vyjechali ŭ Koŭnu.

Парупцеся прысыцаць заказ (5 зл.) на зборнік твораў беларускай паваеннай паэзіі (Анталёгію).Справа гэта пільная! Калі ня маеце ўсіх грашэй самі, то зьбярэце іх спосабам складчыны.

Заказы прысылайце на адрас рэдакцыі „Х. Д." і „Калосься".

Piśmy ŭ hazetu:

Tyfus i baraćba z im

Pružana. Na Paleśsi „hulaje" tyfus. Z palašuckich chataŭ jon nia vychodzić užo doŭhija hady. Dachtary kažuć, što tyfus šyrycca tam, dzie ludzi brudna žyvuć. Dyk treba bracca za čyściniu j jaje šyryć pa sialanskich chatach. Mnie zdajecca, treba jści da taho, kab naš sielanin moh čaściej mycca. Treba prapahavać i budavać łaźni. Ale ŭ našych vioskach hetakaj prapahandy niama. Jość prapahanda ŭsiaho—polskich śviatlicaŭ, polskaha pravasłaŭja i navat bywaje kožny hod „śviata" pieśni, ale prapahandy łaźni j čyścini ŭ chatach niama. Poŭnyja vioski ŭsialakich papolsku drukavanych hazet i „vandroŭnych" knižak, jakich našyja sialanie čytać nia ŭmiejuć, ale ab zdaroŭi Palašukoŭ tut nie havorać i nia pišuć.

Na moj pahlad, treba našym Palašukom dać zrazumiełuju biełaruskuju hazetu j knižku, a zamiest„śviatlicaŭ"—pieršym čynam budavać łaźni. Takaja cyvilizacyjnaja rabota, jakaja pravodzicca na Paleśsi ciapier, nikomu karyści nia prynosić, — ani tym, što pracujuć, ani tym, nad kim pracujuć.

Kidajcie pany pustoje dzieła, lepš vaźmieciesia baranić Palašukoŭ ad tyfusu. *J. K.*

U kamunistyčnym zavułku

Słonim. Było heta letaś. Kamunisty pastanavili zabić zabojcu „kanfidenta" Jana Śnitku, jaki śpiarša byŭ z kamunistami, a paśla byccam pajšoŭ taksama ŭ „kanfidenty." Toj zabity Śnitkam „kanfident," pa proźviščy Bryhadzir, śpiarša byŭ tak-ža z kamunistami. Śnitku zabivaŭ Michał Skok i źviazanaha drotam ukinuŭ u rečku Ščaru. Śnitka ŭ vadzie ačuciŭsia, vypłyŭ na bierah, dapoŭz da ludziej i paddaŭsia palicyi. Sud Śnitku za zabojstva Bryhadzira zasudziŭ na daśmiertnuju turmu. Nadoviačy zakončyŭsia sudovy praces Skoka. Skok śpiarša za namahańnie zabojstva pa zahadu kamunistaŭ Śnitki byŭ zasudžany na karu śmierci, — ciapier Apelacyjny Sud pieršy pryhavar źmianiŭ i zasudziŭ Skoka na daśmiertnuju turmu. Abodva katy z kamunistyčnaj partyi siadziać u vastrozie.

Voś dzie razhniłosia bałota!..

Jaho susied

„Chryścijanskaja Dumka" razam z miesiačnikam „ZORKA" dla biel. dziaciej kaštuje ŭ hod usiaho 3 zał. U składčynu jašče taniej: kali chto na adzin supolny adras źbiareć troch padpiščykaŭ, dyk za try ekzemplary „Chr. D." płacić tak-ža 3 zał., heta značа: kožny padpiščyk z hetaj trojki atrymaje našu hazetu za 1 zał. u hod. Numar konta 63.

tulvajučyja šyju. Najbolš buduć škodnyja šaliki z voŭny, jakimi časta zakručyvajuć dzieciam šyju.

Z boku hledžańnia hygijeničnaha najzdaraviej trymać na nahach hanučki abuvajučy čaraviki ci boty. Dzieła taho adnak, što jošć abyčaj, ad jakoha davoli ciažka adstupicca, kab nasić pančochi ci škarpetki, dyk užo lepš brać ich z lonu, bavoŭny, a nikoli nia voŭny. Tolki chałodnaju zimoju, kali daloka chadzić da škoły, tady možna apranuć pančochi z voŭny, kab nie admarozić noh.

Abutak. Abutak kab byŭ vyhodny, nia mulaŭ noh, lepš chaj čaraviki buduć zaloznyja, čymsia zaciesnyja. Abcasy treba rabić nizkija, šyrokija, kab u dziaciej vyrabić peŭny, ćviordy krok, što maje vialikaje značeńnie dzieła pastavy cieła.

Zmałku ŭžo treba pryvučyć dziaciej, kab jany šanavali svaju vopratku, nia peckali jaje biez patreby j nia dziorli. Idučy spać, kab jany jaje dobra ahledzili, ci dzie nie paddziortaja, vopratku kab składali na adnym miescy.

Ab čyścini cieła. Z małych hadoŭ vučema dziaciej, kab jany trymali svajo cieła ŭ čyścini. Kožnaje dzicia pavinna ranicaju j kładučysia spać myć ruki, tvar, vušy, šyju, čyścić zuby. Ruki myć niekalki razoŭ na dzień, a asabliva pierad jadoju j vychodziačy z adchodnaha miesca Kupacca pavinny prynamsia dva razy na miesiac. Nia treba zabyvacca ab čyścini noh. Zimoju davoli, kali myjucca nohi raz na tydzień. Uletku, dzieła taho, što nohi pylacca, treba myć kožny dzień idučy spać.

Hałavu najlepš koratka stryhčy, adnolkava ŭ chłapccŭ j dziaŭčat. Takuju hałavu lahčej trymać u čyścini, vałasy buduć macniejšyja, nie zaviaducca ŭ ich vošy. Hałavu čsać hustym hrebiaźniem i myć hałavu raz na tydzień vadoju z myłam. Ab hygijenie vałasoŭ havaryli my ŭ raździele ab skurnych chvarobach.

Son dziciaci. Najlepš, kab dzicia spała ŭ asobnym łožku, a kali heta niemahčyma, dyk chacia-b kožnaje dzicia mieła svaju asobnuju paściel i koŭdru. Nikoli dziaŭčaty nia mohuć spać u adnym łožku z chłapcami.

Źviarnuć uvahu, kab splučy dzicia nie chavała ruk pad koŭdru. Najlepš pryvučyć jaho trymać ruki za hałavoju, abo pad ščakoju, kali śpić jano na baku. Na nač apranać dzicia ŭ načnuju saročku. Dziennuju vopratku nie chavać pad padušku ci al ułam u łožku. Paściel trymać čysta j časta vietryć, kab nie zavialisia kłapy ci inšyja parazity.

Byvaje, što dzieci močacca ŭnačy. Možna paprabavać nie davać im na nač ničoha pić. Kali-b heta nie pamahło, lepš źviarnucca da dochtara.

Dzicia pavinna iści spać nie paźniej, jak a 8-10 ŭviečary a ŭstavać pamiž 6-7 ranicaju. Čym małodšaje dzicia, tym daŭžej treba, kab jano spała.

Przesyłka opłacona ryczałtem

PALITYČNYJA VIESTKI

Sprava Hdanska biazźmienna trymajecca ŭ napružańni dalej. Niezvažajučy na toje, što Niamieččyna byccam asłablaje svoj nastup, Anhlija z Francyjaj apošnimi dniami jašče raz padčyrknuli svajo niaŭstuplivaje stanovišča suproć niamieckaj ahresii na Hdansk.

Premjer Anhlii Čemberlen aficyjalna zajaviŭ: Choć Hdansk pad uzhladam nasielnictva jość niamiecki, ale dabrabyt jaho žycharoŭ zaležny ŭ vialikaj miery ad polskaha handlu. Visła jość adzinym vodnym šlacham Polščy ŭ Bałtyckaje mora, a port pry jejnym upłyvie ŭ mora maje žyćciovaje stratehičnaje j haspadarčaje značeńnie dla Polščy. Kali-b jakaja niebudź dziaržava zaniała Hdansk, dyk mahła-b zrabić na Polšču haspadarčy j vajskovy nacisk, jaki raŭniaŭsia-b jaje zadušeńniu. Anhlija zahvarantavała padmohu Polščy ŭ vypadku vyraznaje niebiaśpieki jejnaj niezaležnaści, dyk kali jana hetkuju niebiaśpieku pryznaje j pačnie ŭsimi siłami narodu baranicca — Anhlija biezadkładna vykanaje hetyja svaje zabaviazańni.

Francuski ŭrad tak-ža zademanstravaŭ takoje-ž svajo stanovišča ŭ spravie Hdanska.

Saviecka-anhielskija pierahavory, jakija ciahnucca ŭžo druhi miesiac, nijak nia mohuć končycca. Paśla niekalkich užo prapazycyjaŭ anhielska-saviecka-francuskaha vajenna-palityčnaha sajuzu z boku Anhlii, Saviety ŭ sajuz pro ciŭ Niamieččyny i Italii nie pajšli. Ciapier Anhlija jšče adnu prapazycyju padała.

Vajna na Dalokim Uschodzie ŭzmahajecca j pašyrajecca na ŭsich frontach. Rasšyrajucca bai miž japonskimi j saviecka-manholskimi vojskami; nia spyniajecca baraćba Kitajcaŭ z japonskim najezdam; pahłyblajecca kanflikt miž Anhlijaj i Japonijaj u spravie h. zv. mižnarodnych kancesijaŭ u Kitaju.

Pryznańnie Słavaččyny. Francyja pryznała Słavacyju niezaležnaj dziaržavaj praŭna j faktyčna. Polšč pryznała słavackuju respubli jšče ŭpierad.

Pierasialeńnie 200 tysiač Niemcaŭ. Tak, jak balšaviki siłkom pierasialajuć Biełarusaŭ u Sibir, fašysty „dabravolna" pierasialajuć ludziej z miejsca na miejsca. Dziela źlikvidavańnia nacyjanalnaha sporu miž Niamieččynaj i Italijaj, urady hetych dziaržaŭ dahavarylisia pierasialić 200 tysiač Niemcaŭ z Tyrolu ŭ hranicy Niamieččyny.

150-hodździe francuskaj revalucyi. Sioleta minaje 150 hadoŭ ad Vialikaj francuskaj revalucyi. Hety jubilej, u dzień francuskaha narodnaha śviata 14 lipnia, vielmi ŭračysta abchodziła ŭsia Francyja. Razam z Francyjaj manifestavali svaju salidarnaść usie sajuznyja dziaržavy.

Słavaččyna ŭ pretensii da Polščy. Hazety padajuć, što słavacki ŭrad paklikaŭ specyjalnuju kamisiju, kab jana ŭziałasia za pierahlad polska-słavackaj hranicy. Słavaččyna, jak kažuć, damahajecca ad Polščy niekalkich viosak i čyhunki Čadca-Zvardoń.

Usiačyna

Emisija bilonu ŭ Polščy. Dziaržaŭny skarb pastanaviŭ dabavić na 50 miljonaŭ złotych sierabranych manet: 2, 5 i 10 zł.

Kolki jość himnazijaŭ? U cełaj Polščy jość 759 himnazijaŭ. U hetym 307 dziaržaŭnych, 41 samaŭradavych i 421 pryvatnych. Na 307 dziarž. himnaz. maje polskuju mo vu navučańnia 207, ukrainskuju—5, niamieckuju — 3 i 2 — ukrainska-polskuju, a na 421 pryvatnych — 333 polskuju, 19 — ukrainskuju, 13 — niamieckuju, 50 — žydoŭskuju, 1 — litoŭskuju i 4--rasiejskuju. Z biełaruskaj movaj jość tolki adna himnazija j taja — filija polskaj dziaržaŭnaj himnazii.

Kolki viaźniaŭ u Polščy? Jak padaje statystyka, u Polščy jość ciapier 68 tysiač viaźniaŭ. U hetym 757 małaletnich, nižej 17 hadoŭ, 6406 — ad 18 da 21 hodu, 33528 — ad 22 da 30 hadoŭ, 22207—ad 31 da 45 hadoŭ i 5116 — ad 45 hadoŭ uharu; 42420 katalikoŭ, 10940 pravasłaŭnych i 7886 hreka katalikoŭ.

Беларуская Філія Дзяржаўнай Гімназіі ім. А. Міцкевіча ў Вільні

Адрас: Wilno, ul. Dominikańska 3/5.

Гэтым абвяшчаецца, што 29 жніўня 1939 г. пачнуцца ўступныя экзаміны ў Віленскую Беларускую Дзяржаўную Гімназію

Варункі прыйма:

У I клясу прыймаюцца хлапцы й дзяўчаты, якія: 1) маюць ня менш 12 і ня больш 16 гадоў і 2) скончылі 6 (шэсьць) ці 7 (сем) аддзелаў пачаткавай школы

Пры паступленьні ў I клясу кандыдаты(кі) здаюць праверачны экзамін з польскае мовы, беларускае мовы, матэматыкі, гісторыі, географіі й прыроды

(Пры экзаміне з беларускае мовы трэба ўмець чытаць і пісаць).

У II і III клясу прыймаюцца дзеці на падставе экзаміну з усіх прадметаў у абыйме праграмы I і II клясы гімназіі.

Заявы прыймаюцца да 29 жніўня 1939 г. Да заявы трэба далучыць: 1) мэтрыку, 2) школьнае пасьведчаньне, 3) пасьведчаньне аб прышчэпе воспы, 4) дэклярацыю аб тым, што кандыдат па нацыянальнасьці — Беларус, ды пераслаць на Р.К.О. (блянкет можна купіць на кожнай пошце) 10 зл. за экзамін на наступны адрас: I Państwowe Gimnazjum im. A. Mickiewicza — Filia Białoruska — w Wilnie. P.K.O. № 703304.

Увага: Тыя, што не здалі ўступнага экзаміну вясной, могуць падгатавацца й здаваць экзаміны 29 жніўня.

Padpiska na „Chr. Dumku": na hod—3 zał., na paŭhodu—1 zał. 50 hr., na try miesiacy—1 zał. Cana asobnaha numaru — 10 hr.
Zahranicu padpiska ŭ dva razy daražej. — Adrys Redakcyi i Administracyi: Vilnia (Wilno), Zavalnaja vul. № 1—2.

Redaktor J. POŹNIAK — Wydawca KS. AD. STAŃKIEWICZ
Рэдактар Я. ПАЗЬНЯК — Выдавец КС. АД. СТАНКЕВІЧ

Drukarnia Białoruska im. Fr. Skaryny, Wilno, Zawalna 1. — Беларуская Друкарня ім. Фр. Скарыны, Вільня, Завальная 1.